

YETİŞTİRME YURDUNDA VE ANA-BABA YANINDA KALAN ÖĞRENCİLERİN KAYGI DÜZEYLERİ

Dr. Mesut BAŞ(*)

GİRİŞ

Bu araştırmada, yetiştirme yurdundaki korunmaya muhtaç çocuklar ile ana-babasıyla ailesinde kalan ortaokul kız öğrencilerinin durumluk ve sürekli kaygı düzeyleri, karşılaştırmalı olarak incelenmiştir.

Bugün yetiştirme yurtlarında ve ailelerde, çocukların barınma, beslenme ve giyim gibi fiziksel ihtiyaçlarının karşılanmasına daha çok özen gösterilmektedir. Okullarda ise zihinsel gelişimin ön planda yer aldığı söylenebilir. Çağdaş eğitimde, öğrencilerin kişisel, sosyal ve ruhsal gelişimlerine daha çok önem verilmektedir. Yani kişilik hizmetleri önem kazanmaktadır.

Bu hizmetler arasında öğrencilerin kaygılarını azaltıp, kişisel gelişim gereksinmesini karşılamada özellikle psikolojik danışma ve rehberliğin önemli bir yeri olduğu bilinmektedir.

Grupla Psikolojik Danışmanın Bireylerin Kaygı ve Uyum Düzeyleri Üzerindeki Etkisini araştıran Baş (1984) öğrencilerin kaygılarının azaldığını, kişisel ve sosyal uyumlarının arttığını saptamıştır.

50. Yıl Yenimahalle Yetiştirme Yurdunda duygusal nedenlerle 7-12 yaş arasındaki 250 korunmaya muhtaç erkek çocuktan 65 kişinin geceleri yataklarını ıslattığı saptanmıştır (Baş, 1976). Aynı yurtda, Yatağını Islatan Çocuklarla Grupla Psikolojik Danışma Uygulaması yapan Baş (1977), yaşları 9 ve 10 olan erkek çocuklara yatağını gece sık ıslatan (hergün ya da iki günde bir) ve seyrek (haftada bir ya da iki kez) ıslatanlardan eşleştirerek birer deney ve birer kontrol grupları oluşturulmuştur. Yatağını sık ve seyrek ıslatan deney grubu ile ayrı ayrı 1.12.1976 - 31.1.1977 tarihleri arasında iki ay süre ile haftada üçer defa (Pazartesi-Çarşamba-Cuma günleri) grupla psikolojik danışma yapılmıştır. Sonuçta, deney gruplarındaki çocukların kontrol gruplarındakilere oranla gece yatağını sık ıslatanlarda yüzde 22 ve seyrek ıslatanlarda yüzde 43 azalma gözlenmiştir.

50. Yıl Yenimahalle Yetiştirme Yurdunda, Yatağını Islatan Çocuklarla Bireysel Psikolojik Danışma Uygulaması yapan Baş (1977), 12 yaşındaki gece yatağını aynı

(*) Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Öğretim Görevlisi.

sıklıkta ıslatan çocukları eşleştirerek deney ve kontrol gruplarına ayırmıştır. Deney grubu ile 1 Nisan 1977 - 1 Haziran 1977 tarihleri arasında haftada bir olmak üzere sekiz hafta süreyle bireysel psikolojik danışma yapmıştır. Sonuçta deney grubundaki çocukların kontrol grubundakilere oranla gece yatağını ıslatmada yüzde 38 azalma gözlenmiştir.

Gazi Kız Yetiştirme Yurdunda, Psikolojik Danışma ya da Oyun Terapisinin Gece Yatağını ıslatan 7-12 Yaş Arası Kız Çocuklar Üzerine Etkisi'ni araştıran Baş (1981) 12 yaşındaki gece yatağını ıslatan 16 kız çocuğu altını ıslatma sıklığına göre eşleştirilerek deney ve kontrol gruplarına ayrılmıştır. Deney grubu ile 16 Ekim - 15 Aralık 1981 tarihleri arasında haftada iki kez (Salı-Cuma günleri, Saat: 10.00-11.00) psikolojik danışma ya da oyun terapisi yapılmıştır. Sonuçta, deney grubundaki çocukların kontrol grubundakilere oranla gece yatağını ıslatmadaki azalma 0.05 düzeyinde önemli bulunmuştur.

Araştırılan bu konu ile dolaylı olarak ilgili bazı incelemeler yapılmıştır.

Anne Yoksunluğunun Etkilerini inceleyen Yanbastı (1971) yetiştirme yurdunda kalan korunmaya muhtaç öğrenciler ile anne ve babalarıyla ailesinde yaşayan öğrencileri karşılaştırmış ve yurtda kalanların okul başarısı ve yetenekler açısından geri olduklarını saptamıştır.

Korunmaya Muhtaç Çocukların Gelişim ve Uyum Sorunlarını araştıran Bıyıklı (1976) korunmaya muhtaç çocuklar ile aynı illerde yatılı okullarda öğrenim gören çocukları karşılaştırmış ve korunmaya muhtaç çocukları uyumsuz davranışlar ve okul başarısızlıklarının daha yoğun olduğunu saptamıştır.

Korunmaya Muhtaç Gençlerin Sorunları ve Yetiştirme Yurtlarıyla ilgili araştırmasında Cılga (1989) yetiştirme yurtlarındaki gençlerin, disipline dayalı bir anlayışla, yetiştiricilere bağlı ve toplumsal çevreden soyutlanmış olarak yetişmekte olduklarını ve toplumsallaşma olanaklarının yetersizliğini saptamıştır. Ailesi yanında yetişen gençlerin ise, daha hoşgörülü ve bağımsız olarak yetiştikleri, toplumsallaşma olanaklarının yetiştirme yurtlarına göre daha yeterli koşulları içerdiğini belirtmiştir.

PROBLEM

Bu araştırmanın amacı, yetiştirme yurdunda kalan korunmaya muhtaç ve orta-okulda okuyan kız öğrenciler ile ana-babasıyla ailesinde yaşayan ve aynı sınıflara devam eden kız öğrencilerin durumluk (State) ve sürekli (Trait) kaygı düzeylerini karşılaştırmalı olarak incelemektir.

SAYILTILAR

Bu araştırma için kabul edilmiş sayılıtlar şunlardır:

1. Öğrencilerin durumluk ve sürekli kaygı düzeyleri birbirinden farklıdır.
2. Öğrenciler bilgi toplama araçlarındaki soruları, durumlarını gerçekçi olarak yansıtacak şekilde cevaplandırmışlardır.

TANIMLAR

Araştırmada kullanılan temel kavram ve terimlerin tanımları aşağıdaki gibi anlaşılmıştır.

Yetiştirme yurtları ve korunmaya muhtaç çocuk, yürürlükte bulunann 2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanununda (Resmi Gazete, 18059; 27 Mayıs 1983) şöyle ifade edilmiştir:

Yetiştirme Yurtları:

"Yetiştirme Yurtları"; 13-18 yaş arası korunmaya muhtaç çocukları korumak, bakmak ve bir iş veya meslek sahibi edilmeleri ve topluma yararlı kişiler olarak yetişmelerini sağlamakla görevli ve yükümlü olan yatılı sosyal hizmet kuruluşlarıdır.

Korunmaya Muhtaç Çocuk:

"Korunmaya Muhtaç Çocuk"; beden, ruh ve ahlâk gelişimleri veya şahsi güvenlikleri tehlikede olup; ana veya babasız, ana ve babasız; ana veya babası veya her ikisi de belli olmayan; ana veya babası veya her ikisi tarafından terkedilen; ana veya babası tarafından ihmal edilip; fuhuş, dilencilik, alkollü içkileri veya uyuşturucu maddeleri kullanma gibi her türlü sosyal tehlikelere ve kötü alışkanlıklara karşı kavunmasız bırakılan ve başıboşluğa sürüklenen çocuğu ifade etmektedir.

Durumluk Kaygı (State Anxiety):

Durumluk kaygı, bireyin içinde bulunduğu stresli durumdan dolayı hissettiği subjektif korkudur. Stres yoğunsa durumluk kaygı düzeyinde yükselme, stres ortadan kalkınca, düşme olur.

Sürekli Kaygı (Trait Anxiety):

Objektif kriterlere göre nötr olan durumların birey tarafından tehlikeli ve özünü tehdit edici (küçültücü) olarak algılanması sonucu oluşan hoşnutsuzluk ve mutsuzluk duygusudur.

YÖNTEM

Kişiler, 1988-1989 öğretim yılında Ankara Gazi Çiftliği Lisesi'nin ortaokul 1., 2. ve 3. sınıflarında okuyan kız öğrencilerden seçilmiştir.

Örnekleme, ana ve babasıyla birlikte yaşayan 74 ve Gazi Kız Yetiştirme Yurdunda kalan ve aynı sınıflarda okuyan 74 olmak üzere toplam 148 kız öğrenci alınmıştır. Bu öğrencilerin kaygı düzeyleri durumluk ve sürekli kaygı envanteri ile saptanmıştır.

Örnekleme alınan Yetiştirme Yurdunda ve ailesiyle birlikte kalan ortaokul öğrencilerinin sınıf düzeylerine göre dağılımı Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1

**Yetiştirme Yurdunda ve Ana-Baba Yanında Kalan
Kız Öğrencilerin Sınıf Düzeylerine Göre Dağılımı**

Sınıflar	Yurtta kalan	Ailede kalan	Toplam
Birinci	27	27	54
İkinci	17	17	34
Üçüncü	30	30	60
TOPLAM	74	74	148

Tablo 1 de görüldüğü gibi, yetiştirme yurdunda ve ana-babasıyla kalan ve ortaokul 1., 2. ve 3. sınıflarına devam eden kız öğrencilerin sayısı birinci sınıfta 27'ser; ikinci sınıfta 17'ser ve üçüncü sınıfta 30'ar kişi olmak üzere toplam 148 öğrencidir.

BİLGİ TOPLAMA ARAÇLARI

Bu araştırmada kaygı düzeyini saptamak için Durumluk-Sürekli Kaygı Envanteri (State-Trait Anxiety Inventory) kullanılmıştır.

Ortaokul veya lise öğrencilerinin ve normal yetişkinlerin kaygı düzeylerini saptamak için kullanılan ve homojen 40 maddeden oluşan DSKE iki ayrı ölçekten meydana gelmiştir:

Durumluk kaygı ölçeğinin (State Form TX-1) 20 maddesi bireyin o anda nasıl hissettiğine göre kendini tanımladığı durumluk kaygıyı ölçer. Bireyin durumluk, yani o anda içinde bulunduğu kaygı düzeyini ölçmektedir.

Sürekli kaygı ölçeğinin (State Form TX-2) 20 maddesi ise bireylerin genellikle nasıl hissettiklerine göre kendilerini tanımladıkları sürekli kaygıyı ölçer. Bireyin genellikle sürekli olarak içinde bulunduğu kaygı düzeyini ölçmektedir.

VERİLERİN ANALİZİ

Yetiştirme yurdunda ve ana-baba yanında kalan öğrencilere kaygı envanteri uygulanmıştır. Aldıkları test puanları ayrı ayrı sınıflandırılmıştır. Kaygı envanterinden alınan alt ölçeklere ilişkin puanların bilgi işlemde analizi yapılmıştır. Ortalamalar arası farkın istatistiksel açıdan önemli olup olmadığı t testiyle yoklanmıştır. Bu karşılaştırmalarda manidarlık düzeyinin saptanmasında hata payı 0.05 olarak kabul edilmiştir.

Verilerin analizlerinden elde edilen sonuçlar "Bulgular" bölümünde tablolar halinde sunulmuştur.

BULGULAR

Araştırmada elde edilen bulgular, aşağıda sunulmuştur. Yetiştirme yurdunda ve ana-baba yanında kalan farklı sınıf düzeyindeki kız öğrencilerin yaş; durumluk ve sürekli kaygı puanlarının ortalamaları karşılaştırılmıştır.

1. Yurtta ve Ailesi Yanında Kalan Öğrencilerin Yaşları:

Yetiştirme yurdunda ve ailesiyle birlikte yaşayan ortaokul 1., 2. ve 3. sınıf öğrencileri yaşları yönünden karşılaştırılmış ve buna ilişkin ortalama, standart sapma ve t değerleri Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2

Yetiştirme Yurdunda ve Ana-Baba Yanında Kalan Öğrencilerin Yaş Ortalamaları Standart Sapmaları ve t Değeri

	n	\bar{X}	s	t	Önemlilik Düzeyi
Yurtta Kalan	74	14.31	3.7	3.78	Önemli 0.001
Ailesiyle Kalan	74	12.58	1.32		

Tablo 2'de görüldüğü gibi, yetiştirme yurdunda kalan öğrencilerin yaş ortalaması, ana-babasıyla kalan öğrencilerden daha yüksektir. Gruplar arasındaki ortalama farkın önemli olup olmadığı t testiyle kontrol edilmiş ve ailesiyle kalanlar lehine ortalama fark 0.001 düzeyinde anlamlı bulunmuştur.

2. Yurtta ve Ailesi Yanında Kalan öğrencilerin Durumluk Kaygı Düzeyleri:

Yetiştirme yurdunda ve ailesiyle birlikte kalan kız öğrencilerin durumluk kaygı puanları karşılaştırılmış ve buna ilişkin ortalamalar, standart sapmalar ve t değeri Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3

Yetiştirme Yurdunda ve Ana-Baba Yanında Kalan öğrencilerin Durumluk Kaygı Puanlarının ortalamaları Standart Sapmaları ve t Değeri

	n	\bar{X}	s	t	Önemlilik Düzeyi
Yurtta Kalan	74	42.73	9.02	5.59	Önemli 0.001
Ailesiyle Kalan	74	35.95	7.24		

Tablo 3'te görüldüğü gibi, yetiştirme yurdunda kalan ve ana-babasıyla kalan öğrencilerin durumluk kaygı puan ortalamaları ailesi yanında kalan öğrenciler lehine bir farklılık göstermektedir. Ortalamalar arasındaki farkın önem kontrolü t testiyle yapılmış ve ana-babasıyla kalan öğrenciler lehine olan ortalama fark 0.001 düzeyinde anlamlı bulunmuştur.

3. Yurtta ve Ailesi Yanında Kalan Öğrencilerin Sürekli Kaygı Düzeyleri:

Yetiştirme yurdunda ve ailesiyle birlikte kalan kız öğrencilerin sürekli kaygı puanları karşılaştırılmış ve buna ilişkin ortalamalar, standart sapmalar ve t değeri Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4

Yetiştirme Yurdunda ve Ana-Baba yanında Kalan Öğrencilerin Sürekli Kaygı Puanlarının Ortalamaları Standart Sapmaları ve t Değeri

	n	\bar{X}	s	t	Önemlilik Düzeyi
Yurtta Kalan	74	44.37	10.06	3.06	Önemsiz 0.001
Ailesiyle Kalan	74	39.55	8.4		

Tablo 4'te görüldüğü gibi, yetiştirme yurdunda kalan öğrencilerin sürekli kaygı puan ortalamaları aile yanında kalanlardan daha yüksek görülmekte ise de ortalamalar t testiyle edildiğinde anlamlı bulunmamıştır.

TARTIŞMA VE YORUM

Araştırma bulgularıyla ilgili tartışma ve yorumlar aşağıda sunulmuştur.

Bin denence olarak yetiştirme yurdunda yaşayan öğrencilerin yaşları ile durumluk ve sürekli kaygılarının ana-babasıyla yaşayan öğrencilerden daha yüksek olacağı düşünülmüştü. Araştırmada elde edilen bulgular bu denenceyi destekler nitelikte bulunmuştur.

İlgili bazı araştırmalar da bu sonucu destekler niteliktedir. Yetiştirme yurdunda kalan öğrencilerin yaşları, ailesiyle kalan öğrencilerden daha büyük bulunmuştur. Bunun birçok nedeni olabilir. Bunlardan biri, yurtta kalan öğrencilerin ihmal edilmiş, korunmaya alınmış çocuklar oluşudur. Zamanında yaşlılarıyla beraber okula gidememiş olabilir. Ya da okumaya güdülenmediği, aile ve çevre tarafından cesaretlendirme, teşvik ve yeterince destek bulamadığı için sınıflarda kalarak yaşları sınıf arkadaşlarından daha büyük olabilir.

Yörükoğlu ve ark. (1968) yuva çocuklarının bedensel ve ruhsal gelişim açısından ana ve babasıyla yaşayan çocuklara göre daha geride kaldıklarını belirtmiştir.

Gökçe (1971) yetiştirme yurdunda kalan korunmaya muhtaç çocukların güvensizlik duyguları, korkular ve insan ilişkilerinde olumsuzluklar olduğunu vurgulamıştır.

Yanbastı (1971) yetiştirme yurdunda kalan korunmaya muhtaç öğrencilerin okul başarıları ve yetenekler açısından ailesiyle yaşayan öğrencilere oranla geri olduklarını vurgulamıştır.

Ünlü (1987) korunmaya muhtaç çocukların kendine güven, inanç ve meslek sahibi olmaya yönelik amaçlarda yaşlılarından daha geri olduğunu belirtmiştir.

Baş (1977) yetiştirme yurdunda kalan öğrencilerin, ailesiyle yaşayan öğrencilere oranla daha kaygılı ve gece yataklarını daha sık ıslattıklarını belirtmiştir. Yetiştirme yurdunda ve ana-baba yanında yaşayan öğrencilerin kaygı puan ortalamaları sınıf düzeylerine göre de kıyaslanmış ve ailesiyle yaşayanlar lehine farklı bulunmuştur.

VARGI VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırmadan elde edilen bulgulara dayalı olarak ulaşılan vargı ve öneriler aşağıda belirtilmiştir.

Araştırmada ortaya çıkan bulguların ışığı altında, yetiştirme yurtlarında kalan korunmaya muhtaç ortaokul öğrencilerinin (a) yaşlarının, (b) durumluk kaygılarının, (c) sürekli kaygılarının; ana-babasıyla ailesinde yaşayanlara oranla daha fazla olduğu bulunmuştur.

ÖNERİLER

Bu araştırma sonunda aşağıdaki öneriler getirilebilir:

1. Türkiye'de yetiştirme yurtlarında kalan tüm korunmaya muhtaç çocukların kişisel, duygusal ve sosyal sorunları başta olmak üzere çeşitli sorunları saptanabilir. Bu saptamayı, Sosyal Hizmetler Genel Müdürlüğü, her İl'de valiliğe bağlı Koruma Birlikleri ve araştırmacılar işbirliği yaparak gerçekleştirebilir.

2. Her yetiştirme yurdunda bireysel ve grupta veya oyun terapiyi iyi bilen psikolog ve psikolojik danışmadan mezun olanların atanarak hizmete alınmaları bunların görev tanım ve yetkilerinin belirlenmesi gerekir.

3. Üniversitelerin, psikoloji, psikolojik danışma ve rehberlik ve çocuk sağlığı ve Eğitimi bölümündeki öğretim elemanları, yetiştirme yurtlarındaki çocukların sorunlarına eğilmeli ve Yurtta çalışanlarla işbirliği yapmalıdır.

4. Yetiştirme yurtlarında çalışan personel hizmet-içi eğitimden geçirilebilir.

5. Yetiştirme yurtlarında çalışan görevli tüm personel takım halinde ve işbirliği yaparak çalışmalıdır. Yurtlara atanan personel titizlikle seçilmelidir.

6. Yetiştirme yurdunda çocukların sorunlarıyla ilgili olarak araştırma ve uygulama yapacak öğretim elemanlarına kolaylık sağlanmalıdır.

KAYNAKLAR

- Baş, Mesut. "Yatağını Islatan Çocuklarla Bireysel Psikolojik Danışma Uygulaması İle İlgili Araştırma." Yayınlanmamış Bir Araştırma, Ankara, 1977.
- Baş, Mesut. "Yatağını Islatan Çocuklarla Grupla Psikolojik Danışma Uygulaması." Yayınlanmamış Bir Araştırma, Ankara, 1977.
- Baş, Mesut. "Psikolojik Danışma ya da Oyun Terapinin Gece Yatağını Islatan 7-12 Yaş Arası Kız Çocuklar Üzerine Etkisi." Yayınlanmamış Bir Araştırma, Ankara, 1981.
- Bıyıklı, Latife. "Korunmaya Muhtaç Çocukların Gelişim ve Uyum Sorunları." Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, 1976.
- Cılga, İbrahim. "Korunmaya Muhtaç Gençlerin Sorunları ve Yetiştirme Yurtları. T. C. Başbakanlık Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü Gençlik Hizmetleri Daire Başkanlığı. Ankara, 1989.
- Gökçe, Birsen. "Memleketimizde Cumhuriyet Devrinde Kimsesiz Çocuklar Sorunu İle İlgili Tutumun Sosyolojik Mukayeseli Tahlil ve İzahı. S.S.Y.B. Sosyal Hizmetler Genel Müdürlüğü, Ankara, 1971.
- Öner, N. ve Lecompte, A. "Durumluk/Sürekli Kaygı Envanteri El Kitabı. Boğaziçi Üniversitesi, İstanbul, 1983.
- Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu (2828), Resmi Gazete 27 Mayıs, 1983.
- Yanbastı, Gülgün. "Anne Yoksunluğunun Etkileri." Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi, Psikoloji Kürsüsü, 1971.
- Yörükoğlu, Atalay. ve Ark. "Yuva Çocuklarında Ruh ve Beden Gelişmesi ve Özellikleri." Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi, (11: 2-3 (1968), s. 70-78.